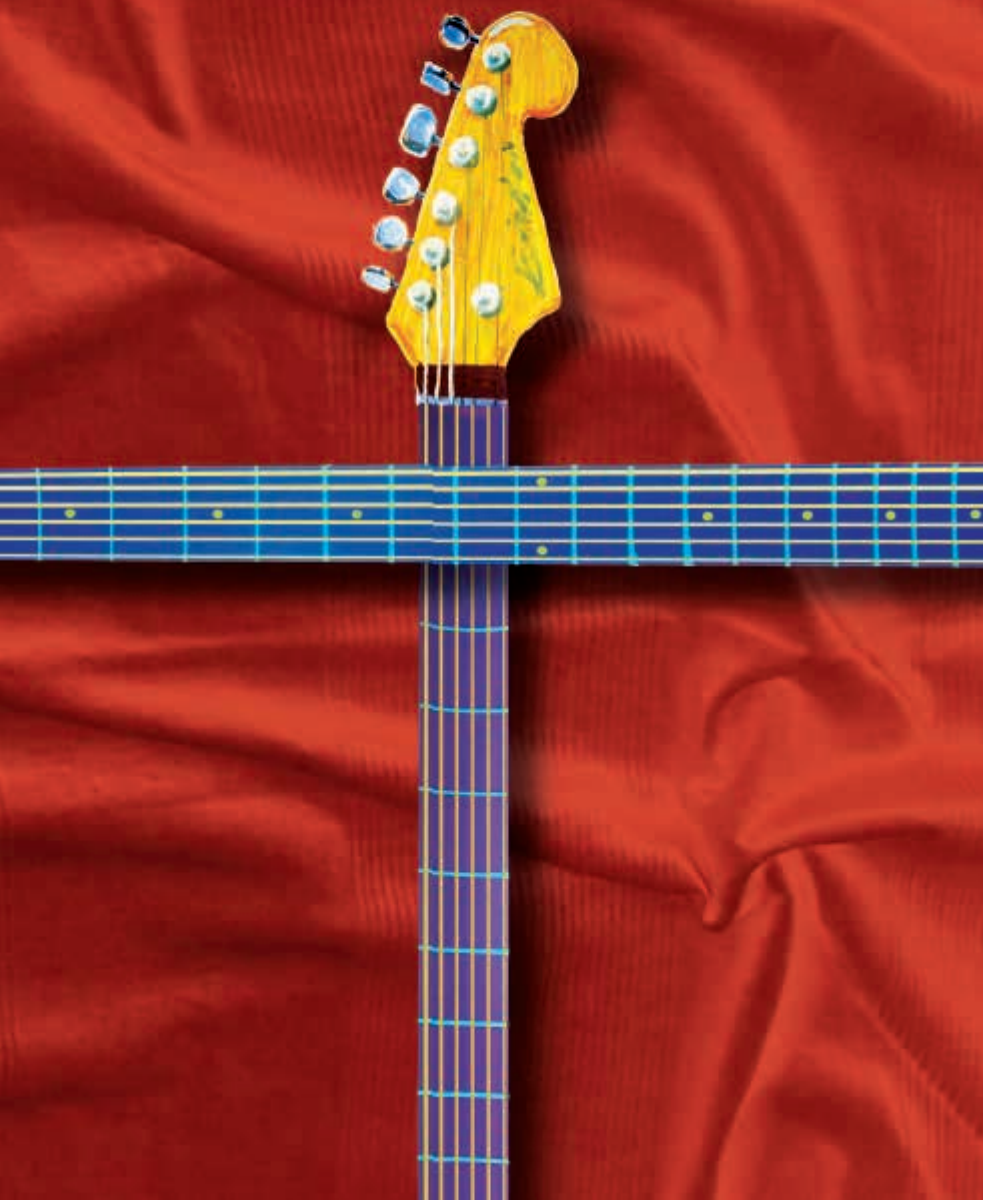

KLEI-MENS

Dirk Bos

Inkijkexemplaar

KLEI-MENS

Dirk Bos

**Vertelsels over een opgroeiende jongeling in het
katholieke Vlaanderen van de jaren '60 en '70**

Eerste druk 2022
Tekst © Dirk Bos
Illustraties © Peter Six

Omslag vormgeving ProBeeld | Ambilicious
Omslag inspiratie Dirk Bos
Omslag profielfoto Trees Rommelaere
Binnenwerk vormgeving Ambilicious Studio
Redactie Inanna van den Berg | Ambilicious
Copyright © 2022 Ambilicious, Breda

ISBN 978-94-93275-24-9 | NUR 301
www.ambilicious.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

KLEI-MENS

Ambilicious Breda | Kalmthout

*Voor Sarah en Nathalie
en hun leeftijdsgenoten*

'Ik zoek in mijn hoofd naar de ingang van de tunnel die me terug zal voeren in tijd en herinnering, langs beelden van een almaar jongere, almaar prillere ik, via jeugd en kinderjaren, tot aan de knie van mijn moeder en mijn oorsprong, (...).

J.M. Coetzee: 'In het Hart van het Land', 1976
(vertaling Peter Bergsma)

De Heer schenke mij de genade een onbevooroordeeld getuige te zijn van de gebeurtenissen (...)'

Umberto Eco: 'De Naam van de Roos', 1980.
(vertaling 1983, Jenny Tuin en Pietha de Voogd)

Inhoud

Voorwoord	9
Pril	11
Lees	21
Nonnen	35
Wonderjaren	47
Communie	65
Scholier	83
Kameraden	99
Kerk	107
Dylan	119
Kus	137
Gitaar	149
Rampjaar	163
Leeg	179
Leger	185
Zij	205
Drabble	223
Epiloog	225
Dankwoord	227
Woordverklaring	228
Verantwoording	229

Voorwoord

Omdat af en toe opzettelijk Zuid-Nederlands of West-Vlaamse dialectwoorden worden gebruikt in dit boek, is achterin op pagina 228 een woordverklaring opgenomen.

Het gebruik van dergelijke woorden of uitdrukkingen, zet de sfeer en de “couleur locale” nog meer in de verf.

Drie jaar: Pril

Waar zouden ze naartoe zijn? Hebben ze me verweesd achtergelaten? Het moet al laat zijn want het is donker buiten, in de lege straat. Het raampje telt vier kleine venstertjes. En het kan niet open. Hiernaast is nog zo'n raampje. Misschien daar even kijken ... Nee, juist dezelfde verlaten straat en het huis van mama en papa aan de overkant, zonder licht onder de deur en de rolluiken naar beneden. Het elastiek van m'n pyjama-broekje snijdt in m'n biljetjes. Precies wat vochtig ook. Toch niet weer in broek geplast? En waar zijn Mies en Frans? Pé heet ook Frans, maar ze zeggen Siesen. Mies ruikt altijd zo vreemd, ze stinkt eigenlijk. Naar van die verzuurde karnemelk. Ik heb vandaag voor de eerste keer Frans z'n stompje gezien. Hij had de pokerpot van zijn arm genomen en toen zag ik het. Rond, rozig en glanzend, met een snee in het midden. Van in de oorlog, dat wist ik van mama. Hij kan nu nooit nog meubels timmeren. Wat is dat eigenlijk, oorlog? Z'n oor heeft ie toch nog, enkel z'n rechterhand is weg. Frans heeft ook bijen, net als papa. Om honing te maken. Ik heb al geholpen met slingeren, om de zeem uit de raten te zwieren. Loopt het er onderaan uit, stroperig en goudgeel.

Zou ik eens naar beneden durven gaan kijken? Zal dat lukken met die trap en m'n korte beentjes? Mies zal wel boos zijn, dat ik uit m'n bedje gekropen ben. Ze had me vastgesnoerd en ingebonden, maar 'k heb me eruit gewurmd. Over de spijlen geklauterd en boenk op m'n gat.

Dit is zowat het beeld dat me het levendigst is bijgebleven uit m'n allerprilste jeugd. Gehurkt aan het lage raampje naar buiten turen, vermoord in verlatingsangst,

af en toe een stille traan. Ja, ik was een bang kind. Zo'n dreumes-treurnis die nog het liefst op z'n alleentje speelde, of het nu thuis was of in de kleuterschool. Angstvallig het contact met de meeste andere kinderen vermeed. Achteraf bekeken heeft het misschien te maken met de manier waarop ik ter wereld ben gekomen. Een moeilijke bevalling, letterlijk. Ik geraakte er maar niet uit geperst, uit die veilige buidelbubbel. Toen maar met zuigers op m'n flanellen schedeltje en me er zo proberen uit te sleuren. Nu nog heb ik er een deuk van, in m'n hersenpan. Dat verwondert ons niet, hoor ik sommigen al denken.

Uiteindelijk hebben ze me dan uit die buik bevrijd via een keizersnede. Een tijd tussen dood en leven gehangen. Mogelijks laat zoiets een traumatisch slijmspoor na dat zich blijvend manifesteert of toch tenminste altijd sluimert.

De Dorpsstraat was in die pré-wonderjaren m'n Highway 61. Afritten waren er nauwelijks of het zou het kerkstraatje moeten zijn. Een kasseihobbelig weggetje, beginnend aan de hoek met het café en de buurtwinkel, met een flauwe bocht afbuigend naar het sombere kerkhof. Enkele kleine huisjes, de pastorie, en een doening waar een excentrieke antiquair/kunstliefhebber voor rare dorpsvogel speelde. Mijn moeder is er nog poetsvrouw geweest, maar stopte er al gauw mee omdat er toch geen eer aan te behalen viel. De paradijsvogel kliederde zelf ook wat, pastorale tafere-len, met als gevolg dat het hele huis onder de plakverf zat. Ga daar maar eens schrobben.

Ook toen al moest ik elke zondag mee met de familie naar de hoogmis van tien uur, door het calvariasteegje, de kaarsrechte, met wilgen omzoomde dreef door, naar

de monumentale poort van Gods tempel.

De vrouwmensen links van het centrale gangpad, het mannenvolk rechts, kuis gescheiden. Ik naast mijn pa, achteraan rechts, met m'n driejarige beentjes bungelend over de kerkstoel. Een stoel met rieten zitting, waarbij na de dienst het ruisend riet in m'n billen gegraveerd stond. Gods eigen scarificatie. Mijn vader was allerminst geïnteresseerd in wat die oude zagevent vooraan of op de kansel te vertellen had en zat meestal wat te dommelen of te mijmeren. Achter ons de van goesting gezwollen boerenzonen, fluisterend ginnegappend welke ooi ze vanavond gingen binnendoen. Af en toe een uitbrander van meneer pastoor, als het daar achteraan te luid aan toe ging naar z'n zin. Rechtstaan, weer zitten. Verheft uw gat, weer gaan zitten. Rinkel, rinkel, weerklonken de narrenbellen van de misdienaars, wat het startsein was om nog maar eens recht te veren. Met wijwater en wierook besprenkeld en bedwelmd, vervulden de parochianen hun zondagse plicht, de enen verveeld zuchtend, de anderen devoot meekweelkwijlend met de psalmen, al dan niet in het Latijn. Een ernstig trauma heb ik er nu ook weer niet aan overgehouden; dit zou pas later komen, in mijn lagereschooltijd bij de nonnen.

Als kakkernest heb ik nog twee zussen die 16 en 13 jaar ouder zijn. De oudste is ook m'n meter en zij was in m'n herinnering op die leeftijd vooral veel met d'r haar bezig. Het was de tijd van de 'beehives', de hoog opgestoken torenkapsels. Eerst wassen, krulspelden erin en dan onder moeders haardroger, waarvan de motor ook als stofzuiger dienstig was. Vervolgens sloeg ik met verstomming gade hoe ze voor de spiegel het dikke geföh-

nde haar helemaal open kamde tot het hemelhoog te berge rees. Elektroshock, statische elektriciteit, ontplofte mol. En dan moest het gewrocht nog gemodelleerd worden, naar de nieuwste trend, en stijf gespoten met bussen haarlak. Meervoud. Goudkleurige obussen. Het zou maar eens moeten waaien.

Men zei dat ze een heks was, Irma. Ze woonde enkele huizen verderop, meer een dorpshoeve, met een lange lage gevel, witgekalkt, donkergroene fentelen, verweerd en mysterieus. Uit de garre ernaast kwamen er af en toe kikvorsen de stoep op gehuppeld. Dikke vette bruine puiten, goed doorvoed van de vele vliegen die rond het vuilnis op haar achtertuin zoemden. Irma de kol was wellicht stokoud, maar echt een getal kon je op haar leeftijd niet kleven. Een zwarte madam, zowel het vuil in haar poriën, haar rouwnagels, als haar afgeleefde lompen. Eens stond ze in het postkantoor van het dorp haar beurt af te wachten, toen ze een groezelig koolzwart puddingzakje bovenhaalde en daar enkele muntjes uit opdiepte. Verbaasd – en angstig natuurlijk – keek ik m'n moeder aan en vroeg of de heks enkel zwarte pudding at. De postmeester, ook postbode en kapper – de kappersstoel stond in het bureel van het postkantoor – grijnsde en zei: 'En ze eet zwarte kindjes, uit de Congo. Zie maar dat je je goed wast of ze vreet je ook op.' Waarop ik prompt verongelijkjt begon te snikken ...

Huilen en dreinen, dat deed ik nogal vaak, in de kleuterklas in het dorpsschooltje. Nonnenbastion, maar zuster Rosa viel best mee. Ze was een atypische non, had nooit een habijt of kap aan, een rokje en een bloesje, nogal veel

roze en lichtblauw en ze kon met kleurkrijtjes geweldig mooie tekeningen op het schoolbord kalken.

Feeëriekie en Disney gerelateerde tafereeltjes waaruit bleek dat ze vermoedelijk wel een romantische ziel was en misschien zelfs een man miste, als je haar voorstelling van de prins op het witte paard in ogenschouw nam. Het klasje was gemengd, wat voor een katholiek schooltje eerder uitzonderlijk moet geweest zijn in die tijd. Wellicht waren er te weinig peuters en kleuters om de groep per geslacht op te delen. Of te weinig nonnen die met dat drukke jonge volkje overweg konden.

Mijn eerste erotische beleving was in dat klasje, met Mieke, een lief mooi meisje met een lange paardenstaart. Soms was het kwispeling niet strak genoeg aangespannen en daar hield ik niet van. Ik vond het uitgezakt en slordig. Nooit verteld aan haar natuurlijk, wat dacht je. Soms zaten we naast elkaar op een tweepersoonsbankje en waren we aan het fezelen. Zuster Rosa liet het oogluikend toe. Tot ze eens vroeg of ze m'n pietje mocht zien, ja, daar in dat klasje. Mieke, niet Rosa, welteverstaan.

Hoewel ik een verlegen peutertje was, vond ik de moed om mijn gedachte luidop te zeggen: 'Jamoaja, ik eerst je pruumptje hé!' 'Dat gaat hier niet in de klas maar ik ga even m'n wijsvinger erdoor halen en dan mag je eens ruiken.' Een geur die ik nooit meer vergat. Hoe het komt dat ik dan niet mocht voelen, dat weet ik niet meer. En mijn piemel heb ik op die dag niet getoond aan haar. Of het er later van gekomen is, geen idee.

M'n tweede, laat ons zeggen, curieuze en uit nieuwsgierigheid gedreven seksuele ervaring, was onder de woonkamertafel van mijn ouders. Op feestdagen zoals

Nieuwjaar, werd er met de familie gevreten, gedronken en geveest bij ons thuis, zoals in welopgevoede Vlaamse families wel eens gebeurt. Na het schrokken en in onze kringen eerder matig alcoholgebruik, werd er dan loom achterovergeleund, wachtend op de koffie, de benen genoeglijk gestrekt onder de feestdis.

Ondanks de reprimandes van m'n moeder, bleef ik elk festijn onder tafel kruipen en verwonderde ik me over het aan-, uit- en inzicht tussen de billen van de murw gegeten tantes. Roomkleurig en vet, die dijen, door vleeskleurige kousen ingesnoerd en dan op de top van haar bil, die jarretellenhouders. Om diverse redenen stond ik er ademloos op en tussen te kijken. Want dat was natuurlijk het meest intrigerende: wat zou er zich daar, in de schemerte, tussen die roomsoezen bevinden? Het was donker onder de tafel, het begon immers al vroeg avond te worden, want ze slurpten koffie met gemetste taart.

Mijn lopende neus, mijn keelontstekingen en bijhorende hoge koortsaanvallen. Daar moest maar eens komaf mee gemaakt worden, zei moeder tegen vader, die opkeek van z'n krant en een walm tabaksrook uitstootte. 'Hij moet naar de kliniek, het is elke maand wel iets met dat jong.' En zo geschiedde. De zoon van Siesen bracht m'n ma en mij naar het grote ziekenhuis in Brugge, om mijn amandelen en poliepen te laten verwijderen. Zo zou ik ten eeuwigen dage gespaard blijven van alle snotterende plagen van Egypte. Na de ingreep werd ik wakker in een klein ziekenhuisbedje, ook met spijlen. Met een netelbrandende keel en schroeiende dorst. En er was niemand. In het halfduister, roerloos stil en godverlaten alleen.

In panische angst sloeg ik het op een krijsen. Er kwam niemand. Waar is mama? Waarom heeft ze mij moederziel alleen achtergelaten? Er was geen raampje om naar te vluchten, te zoeken, als twijfelachtige hoop; alleen de schemering en die vreemde bedwelmende geur. Alle vreselijke gruwelijke dromen die m'n piepjonge hertjes al geteisterd hadden, kwamen eruit gegulpt: de geharnaste ridder zonder hoofd uit Disney, de reuzenpijlinktvis met ellenlange grijparmen, het gebochelde schepsel uit de kathedraal, de levende mummie uit dat stripverhaal ... Waarop ik nog luider begon te huilen en er eindelijk een verpleegster binnenkwam. 'Awel awel, wat is dat hier allemaal, je schruwelt het hele kot bij elkaar?' riep ze uit. Ik kromp ineem en kon maar één woord uitbrengen, snikkend: 'Mama!' Terug thuis moest ik elke dag ijskrem eten en een week thuisblijven van de kleuterklas. Elk nadeel heb z'n voordeel. En ik kreeg twee dikhouten legpuzzels van Kuifje en Bobbie, om het leed te verzachten ...

Het is alsof ik nu met m'n lichtblauwe driewielertje ons koertje thuis aan het rondfietsen ben in mijn geheugen, om nog oudere herinneringen op te diepen. Maar die adelaren cirkelvlucht levert helaas niet veel meer op. Een hypnosessie zou kunnen helpen, maar dat is nu ook weer niet de bedoeling. Laten we daarom landen in ons arendsnest en op zoek gaan hoe het leven was in m'n Vlamendorp, enkele jaren later. Het begin van mijn lagerschooltijd. Of nee. Die arend zweeft nog even, heel even nog. En graait met z'n roofvogelklauwen in m'n vernauwde gedachten. Een lompje, dat stompje, het geraas en ja, ook het gebral, van zij die meenden je toen al,

in hun verwijtende armen te mogen sluiten. Mij toen nog geen idee had, ik was zo'n bleek kind ... Dat geknield aan z'n bedje 'Non Ho l'Età' van Gigliola Cinquetti zong

...

*Non ho l'età,
non ho l'età
Per amarti
non ho l'età*

